

Kladivo na řeholnice

Kryštof Eder

Kateřina Tučková
Bílá Voda
Host, Brno 2022
688 stran

Po *Žitkovských bohyních*, bestselleru, který v české literatuře dlouho neměl obdoby, bylo jasné, že v podstatě každý další román Kateřiny Tučkové bude svým způsobem událostí. Málokdo však předpokládal, že na něj budeme čekat celou dekádu. Zvlášť když z autorčiných rozhovorů bylo možné už před několika lety usuzovat, že se *Bílá Voda*, jak se novinka jmenuje, objeví v příštím, nejpozději v přespříštím edičním plánu nakladatelství Host, kde knihy této autorky vycházejí.

Objevila se až v tom na letošní jaro. A vedle desetileté proluky, která ji dělí od předchozího autorčina románu, přichází ke čtenáři s dalšími průvodními rysy, jež takřka křičí, že před sebou máme knihu, která v mnoha ohledech zcela vyčnívá z běžné tuzemské prozaické produkce. Náklad sto dvacet pět tisíc kusů, téměř sedm stovek stran, několikrát přepisování rukopisu. U vědomí všech těchto okolností se člověku automaticky dere na mysl fádňá otázka,

zda román dostojí věhlasu, který jej předchází. Pročítání *Bílé Vody* však podněcuje i jinou, pro pozorovatele tuzemské prozaické produkce možná zajímavější otázku.

Jak dnes vypadá bestseller?

Čtenářské přijetí *Žitkovských bohyní* bylo nadšené, to kritické však bylo rozporuplné. Vedle mnoha pochvalných recenzí se vyskytly i dost ostré odsudky autorčina opusu. Pavel Janoušek například ve *Tvaru* napsal, že „Kateřina Tučková má blíže k novinářce než ke spisovatelce. Literaturu totiž nechápe jako příležitost k sebepoznání a sebevyslovení, ale jako produkci úspěšných textů“. A Petr A. Bílek dokonce tvrdil, že mají-li být *Žitkovské bohyně* Knihou roku, „pak ať jsou vsutku knihy zdaněny stejnou sazbou jako parfémy a psí granulé“. Mezi podobně vyrocenými tvrzeními z jedné i z druhé strany spíše zanikaly hlasy těch kritiků, kteří viděli v románu Kateřiny Tučkové „velmi dobrý standard současné české prózy“; přeloženo do dikce následujících let: cosi jako „kvalitní mainstream“.

O tom, že jsou prózy Kateřiny Tučkové mainstreamové, asi není třeba polemizovat. Otazník se vznáší spíše nad adjektivem „kvalitní“. Před deseti lety by se proti němu mnozí kritici patrně halasně ohrazovali. Po deseti letech takové označení působí o poznání přílehavěji. V době, kdy bestsellerovým žebříčkům dominují předžvýkané příběhy Aleny Mornštajnové, odehrávající se v papundeklových kulisách minulého režimu, kdy na sociálních sítích krákají schematické *Vrány* Petry Dvořákové, kdy se uživatelé čtenářského serveru Databáze knih.cz rozplývají nad *Soběstačným* Zuzany Dostálové, jehož stylistická úroveň vytváří dojem, že se jedná o příliš dlouhou slohovou

práci na téma *misery porn* náctiletého chlapce — v takové společnosti je *Bílá Voda* nečekaně osvěžující svou zručností i píli, již spisovatelka musela k dokončení románu vynaložit.

Kateřině Tučkové — ať si o jejich knihách myslíme cokoli — totiž nelze upřít jedno: nepíše na volnoběh; nepíše, pokud nemá téma. Téma neotřelé, takové, které je pro ni evidentně něčím naléhavé, kvůli němuž je ochotna strávit stovky hodin rešeršemi. V případě aktuálního románu se Kateřina Tučková zaměřila na internační klášter Bílá Voda, ležící v česko-polském pohraničí; na osudy tamních řeholnic, jež byly do kláštera svezeny v padesátých letech v rámci takzvané Akce Ř a poté perzekvovány nejen komunistickým režimem — i po pádu železné opony se musely vyrovnávat s nevráživostí místních a snášet ústrky od těch, kteří se zvládlí obratně překabátit.

Kompozičně se *Bílá Voda* podobá *Žitkovským bohyním* jako vejce vejci. Opět zde narazíme na propady z románové současnosti, tedy z roku 2007 a 2008, do minulosti. A opět se tak děje prostřednictvím mnoha fiktivních dokumentů. Mezi nimi zaujímá výsadní postavení deník matky představené jménem Tobie, který nalezne a posléze pročítá protagonistka přítomné linie vyprávění, čtyřicátnice Lena, když se po neúspěšném pokusu o sebevraždu přesune „na zotavenou“ právě do bělovodského kláštera. Protože je netečná, straní se ostatních řeholnic, ale něco by v klášteře dělat měla, dostane na starost přerovnat haldu písemností, jimž dosud vládne všehovšudy chaos. Vedle Tobiina deníku tak získá přístup k všelijakým dopisům, novinovým článkům, estébáckým protokolům a tak dále a tak podobně.

Právě na těchto dokumentech se projevuje prozaická zručnost

Kateřiny Tučkové. Autorka sice není bůhvíjak obratná stylistka — nikdy jí nebyla —, napodobování dobových materiálů však působí vcelku autenticky, a to i přesto, že zde narazíme na tak rozličné dokumenty, jako jsou dopisy, jež si zasílají církevní hodnostáři, výňatky z tisku, objektové svazky, situační zprávy či třeba rezignační dopis církevní tajemnice psaný slovensky. To vše je v románu přesvědčivé, dobovou hantýrku si spisovatelka osvojila bravurně. Bohužel to však není moc zábavné. Jak se člověk prokousává dalšími a dalšími materiály, klade si otázku, proč se vlastně Kateřina Tučková uchýlila k metodě, jež jí byla jednak často vyčítána v případě *Žitkovských bohyň*, jednak se už tou dobou jevila v české próze jako poněkud přežitá. Navíc autorka jako by v novém románu zcela ztratila míru; obsáhlé dobové materiály zde působí jako spolehlivé retardéry jakéhokoli napětí — a je jich po knize rozeseťo přehršel.

Uspokojivá však není ani druhá vyprávěcí linie. Když Tučková vypráví o Leně — vyléčené alkoholičce, která se drží od lahve dál, zato zobe žluté pilulky, pod rolákem skrývá rozřezaná zápěstí a snaží se vytěsnit vzpomínky na jakousi osudnou noc —, příběh často působí toporně, jako ždímání citů. To se vztahuje i na další „obyčejné“ vyprávěné kapitoly, které jsou nazvané „Evangelium podle...“ (Bohdanky/Paulity/Jana). V nich se seznamujeme s osudy některých postav tak či onak spojených s internačním klášterem *Bílá Voda*. V těchto kapitolách Tučková vrší snad všechny představitelné toposity emočně našponovaných příběhů, od narkomanie přes nelidské zacházení ve vězení až po sexuální zneužívání, zrady a ústrky od těch nejbližších.

Pojďme o tom diskutovat

Kateřina Tučková přibližuje církevní poměry v socialistickém Československu, kdy se většina oficiálních hodnostářů více než o duchovní statky starala o ty světské. Při vykreslování všelijakých církevních pohlavárů, kteří jsou slizcí každým coulem, hledala spisovatelka inspiraci u skutečných osob, z nichž některé se

Kompozičně se *Bílá Voda* podobá Žitkovským bohyňm jako vejce vejci

dostaly do románu pod změněnými či zašifrovanými jmény.

V *Bílé Vodě* nicméně narazíme i na nezašifrovaná jména či realie, jako jsou třeba komunisty iniciované sdružení duchovních Pacem in terris, struktura podzemní církve, papež Jan Pavel II. či Vilemína, abatyše a možná i sestra Anežky České, jež ve třináctém století usilovala o otevření vyšších pater církve ženám. Nerovné postavení žen v církvi a nejen v ní lze označit za ústřední téma románu — či možná jedno z ústředních, ale rozhodně to, o němž se bude nejvíc psát a mluvit. I v případě tohoto tématu se Tučková inspirovala u skutečně žijící osoby, konkrétně u Ludmily Javorové, která byla v roce 1970 vysvěcena biskupem Felixem Mariou Davidkem a v níž můžeme vidět jakýsi částečný předobraz románové sestry Evaristy.

Díky akcentaci ženské emancipace v církevních strukturách má *Bílá Voda* ambice rozhybat společenskou diskusi. Či je alespoň možné, že se něco takového stane. Protože, ruku na srdce a nic ve zlém, takový Stanislav Biler by mohl získat se svým angažovaným „cli-fi“ románem *Magnesii Literu* třeba desetkrát, přesto bude mít stále násobně menší šanci, že vyvolá širší odezvu, než Kateřina Tučková, na jejímž románu si literární kritika dost možná smlsne.

Z tohoto úhlu pohledu se nicméně román jeví jen jako rozvinutí toho, co autorka popisuje v četných rozhovorech, jež byly otištěny ještě předtím, než kniha vyšla. Už v nich totiž odhalila, čím se v knize zabývá a co si o tom zhruba myslí. Hodnotově je v *Bílé Vodě* vše celkem jasně vykolíkové. Sestra Evarista je vzor morální ctnosti, a dokonce i v bývalé alkoholičce Leně čtenář po chvíli vytuší spíš obět okolností než jízlivou vyvrhelku. Román tak může místy působit jako beletrizované

heslo na Wikipedii. A to pořádně rozsáhlé — jak na valící se sněhovou kouli se na příběh lepší další a další fakta, další a další události, přičemž je vcelku jasné, v jakých mantinelech se vyprávění bude ubírat. A tím se dostávám k poslední otázce.

Proč je to tak tlustý?

V době tweetů a obecně rychlých, jednoduchých sdělení je od Kateřiny Tučkové vcelku odvážné přijít s románem, který si mnoho lidí ani nebude moct vzít do vlaku, pokud budou chtít mít v batohu místo na svačinu. A jsou myslím obecně vzato dva případy, kdy svého rozhodnutí číst objemnou knihu nebudou po uplynutí několika týdnů litovat. Za prvé, když se s přibývajícimi stranami noříme do tématu čím dál hlouběji a postupně přicházíme na věci, které by nás na začátku (či před stovkou stran) nenapadly. Za druhé, když je příběh či styl románu natolik strhující, že prostě nemůžeme přestat číst a na konci spíš litujeme, že kniha neměla ještě o pár desítek stran víc.

Ani jeden případ však u *Bílé Vody* neplatí. Příběh ztrácí dynamiku kvůli nesčetným odbočkám a jeho vývoj kopíruje dobře známá historická fakta — cosi jako poselství knihy, o němž jsem psal výše, je tak s přibývajícimi stranami zbytečně nastavováno. Hrozí proto, že když se dílky této opulentní románové skládačky začnou spojovat, čtenář už bude jen dýchavičně projíždět očima řádky, aniž by jej vyprávění vedlo k nějakému hlubšímu promyšlení, ba co hůř — zájmu.

**Autor je literární kritik
a nakladatelský redaktor.**

